OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
19.11.2018

SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTON PYYTÄMÄ LISÄSELVITYS:

Tutkimuksen lippulaivatoimintaa tukevan säätiön perustaminen

Hallitus päätti keväällä 2017 puolivälitarkistuksessaan ja JTS 2018 - 2021 -päätöksessä, että hallitus panostaa huippututkimukseen ja tutkimuksen vaikuttavuuteen pääomittamalla lippulaivainstituutteja 60 miljoonalla eurolla. Riihipäätösten taustalla oli kansliapäällikkö Lehikoisen johdolla toimineen työryhmän ehdotukset. Asianomainen ryhmä valmisteli kevään 2017 kehysriiheen vaihtoehtoisia malleja osoittaa lisäresursseja kestävän kasvun edellytyksiä tukevaan korkeakoulujen tutkimus- ja innovaatiotoimintaan sekä tutkimustulosten hyödyntämiseen. Työryhmän ehdotus ”Osaamiseen perustuva kasvu. Nyt. 13.4.2017.

Organisointi- ja rahoitusvaihtoehtoja selvitettiin kevään 2017 riihilinjausten pohjalta yhteistyössä valtiovarainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja valtioneuvoston kanslian kanssa. Tehtävän hoitamiseen liittyvien toiminnallisten tarpeiden perusteella päädyttiin muutaman välivaiheen kautta esittämään säätiömuotoista toimintaa. 13.11.2018 talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi säätiön perustamiseen liittyviä periaatteita. Hallituksen vuoden 2019 täydentävään talousarvioesitykseen sisältyy säätiön perustamisen edellyttämät valtuudet pörssiosakkeiden luovutukselle.

Tarkoituksena on, että

- Säätiö perustetaan säätiölain mukaisesti, toistaiseksi voimassa olevaksi.
- Säätiön perustamiseksi laaditaan opetus- ja kulttuuriministeriössä perustamiskirja- ja sääntöluonnos valtioneuvoston yleisistunnolle allekirjoitusvaltuutuksien sekä valtiolle palautettavan ja edelleen säätiölle peruspääomaksi luovutettavan osakeomaisuuden luovutusvaltuuksien saamiseksi.
- Säätiön tehtävänä on tukea säätiön säännöissä määrätysti yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkimuksen lippulaivatoimintaa ja huippututkimuksen public-private –yhteyksien vahvistamista. Edellä mainittua tehtävää toteuttaessaan säätiön tavoitteena on vahvistaa koulutuksen ja tutkimuksen yhteyksiä elinkeinoelämään.
- Valtio luovuttaa perustettavan säätiön peruspääomaksi vastikkeetta 60 miljoonan euron arvosta pörssiosakkeita ja säätiön muuksi pääomaksi 150 000 euroa säätiön toiminnan käynnistämiseksi.
- Säätiö voi käyttää vuosittain peruspääomansa tuoton lisäksi enintään 5 % peruspääomastaan omaan toimintaansa ja myöntämäänsä rahoitukseen. Säätiö voi käydä kauppaa osakeomistuksillaan.
- Säätiön tullessa lakkautetuksi, säätiö lakkautetaan säätiölain mukaisesti ja säätiön jäljellä oleva peruspääoma palautuu takaisin valtiolle.
- Säätiö myöntää rahoitusta säätiön säädekirjan ja säätiön sääntöjen mukaisesti säätiön hallituksen päätöksellä.
- Säätiön säännöissä määrätään rahoituksen myöntöprosessista ja valvonnasta (vrt. säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan laatima säätiöiden hyvä hallintotapa).
- Säätiön säännöissä määritellään säätiön hallituksessa edustettavat tahot. Säätiön hallitukseen valitaan henkilöitä, joilla on kokemusta yrityselämän sekä tutkimuksen ja koulutuksen rajapinnassa toimimisesta. Säätiön ensimmäisen hallituksen nimittää valtioneuvoston yleisistunto.
- Säätiö perustetaan vuoden 2019 alkupuolella

Säätiön toiminnassa ja sen myöntämässä rahoituksessa otetaan huomioon EU:n valtiontukisääntely. Säätiölle ei anneta julkista hallintotehtävää. Säätiötä hallinnoidaan säätiön sääntöjen mukaan, eikä se ole valtion omistajaohjauksessa.

Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämistä tukeva yhtiö

Hallitus päätti keväällä 2017 puolivälitarkistuksessaan ja JTS 2018 - 2021 -päätöksessä ammatillisen koulutuksen opetusvälineistön ja oppimisympäristöjen kehittämiseen kohdistettavasta pääomasijoituksesta. JTS-riihen linjauksen mukaan ”valtio varautuu osallistumaan ammatillisessa koulutuksessa tarvittavan opetusvälineistön investointeihin ja kehittämiseen sekä tarvittavien aineettomien investointien rahoittamiseen pääomittamalla tällaisia liiketaloudellisen periaattein oppimisympäristöjä ja –välineistöjä omistavaa ja ylläpitävää, esimerkiksi koulutuksen järjestäjän ja yritysten yhdessä perustamia ammatillisen osaamisen osaamiskeskuksia tai muita yhtiöitä yhteensä 80 milj. eurolla.” Pääomitus tulisi toteuttaa valtion talouden kehysmenettelyn ulkopuolisena markkinaehtoisena finanssisijoituksena ja ottaen huomioon EU:n valtiontukisääntely.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa tekemän tarkastelun perusteella parhaaksi tavaksi toteuttaa ammatillisen koulutuksen kehittämiseen tarkoitettu pääomitus valikoitui toimintamalli, joka olisi vastaava kuin Business Finlandin käynnistämien Kasvumoottorien kilpailutusmallissa. Siinä julkista hankintamenettelyä käyttäen kilpailutettaisiin alustatalouden operaattorien ja kasvumoottoreiden ehdotuksia liiketoiminnan rakentamiseksi ja tarjouspyynnössä määriteltävien verkostovaikutusten synnyttämiseksi. Vastaava toimintamalli ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi toteutettaisiin OKM:n hallinnonalalla siten, että Opetushallituksen alaisuuteen perustettaisiin osakeyhtiö, joka saisi valtiolta pääomaksi 80 miljoonaa euroa osakkeita toimintaansa varten. Perustettava osakeyhtiö myöntäisi pääomalainaa julkista hankintamenettelyä käyttäen ammatillisen koulutuksen kehittämistä palvelevaan yritystoimintaan.

Perustettava yhtiö kilpailuttaisi yritysten ehdotuksia ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämiseksi ja koulutusviennin edistämiseksi tukevasta yritystoiminnasta. Kilpailutuksessa asetettaisiin tavoitteita erityisesti vaikutuksille ammatillisen koulutuksen uudistamiseksi ja edellytettäisiin tarjouksen tekijää kuvaamaan, kuinka kyseisestä toiminnasta tulisi liiketaloudelliselta pohjalta toimiva. Tarjouksien arvioinnissa kiinnitettäisiin huomiota laajempien vaikutusten lisäksi liiketoimintasuunnitelman uskottavuuteen ja valtion odotettavaan taloudelliseen hyötyyn. Tarjoukseen sisältyvät riskit otettaisiin huomioon arvioinnissa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät voisivat hakea rahoitusta kilpailutuksen mukaiseen toimintaan osakeyhtiön kautta. Se voisi tarkoittaa esimerkiksi koulutuksen järjestäjien yksin tai yhdessä perustamia yhtiöitä tai yhtiöitä, joissa voi olla osakkaana yrityksiä ja muita toimijoita.

Pääomalainoja myönnettäisiin jaksotetusti vuosien 2019-2021 aikana useammassa erässä, jotta ammatillista koulutusta laaja-alaisesti tukeva yritypiruhestoiminta kehittyy tasapainoisesti.

Hyödyt ammatillisen koulutuksen järjestäjille

- Toimintamalli tarjoaisi ammatillisen koulutuksen järjestäjille mahdollisuuksia luoda uudenlaisia tapoja kehittää ja ylläpitää ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä ja huolehtia niiden ajantasaisuudesta. Koulutuksen järjestäjät voisivat esimerkiksi perustaa yhdessä erilaisten kumppaneiden kanssa yhtiöitä, jotka kehittäisivät ja ylläpitäisivät oppimisympäristöjä ja –ratkaisuja ja myisivät näitä palveluita esim. toisille koulutuksen järjestäjille sekä muille tarvitsijoille niin kotimaassa kuin ulkomailla. Koulutuksen järjestäjät voisivat yhtiöiden kautta aloittaa ja kasvattaa koulutusvientiä.
- Lisäksi toimintamalli kannustaisi yrityksiä tuottamaan tuotteita ja palveluita ammatillisen koulutuksen järjestäjille, jotka olisivat myös laajemmin reformin tavoitteiden mukaisia. Tällä voitaisiin tukea uutta yritystoimintaa ja lisätä innovaatioita, jotka tukisivat ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja toteuttamista.